

H. Bock: Kreuterbuch, 1560, Von dem Grossen Schaffthew.

Von dem Grossen Schaffthew. Cap. XLVI.

In den stillen wasser gräben, darzü inn den nassen finstern sumpffen, weihern oder brüchern wechpt Schaffthew, dessen ist zweierlei, dann etlichs wechpt gantz nacket, schlecht als die Bintzen, on haar oder neben federen. (Forma. 1.2.) Das ander ist zů rings umbher mit dünnen grab hörlin gestirnt, je ein gesetzt gleichs lang vom andern, haben bede sampt vil schwartzer knöpff, das seind die gleichlin. Im anfang des Meyen dringen sie bede herfür, jedes mit seinen besonderen schwartzen dolden, als junge Spargen, solche dolden ist die blüet des Schaffthews, die steigen also in die höhe als stro, doch das ein jeder halm sein blüenden dolden auff der spitzen behelt. Die wurtzel [560] beder seind schwartz, holtzecht, und gantz ongeschmackt. (Usus.) Das best Schaffthew diser zweien ist, das nicht bald zerbricht, gantz zähe und rauch bleibt, darumb es ein werckzeüg der dāher ist, damit sie das geschirrt polieren und glatt machen. Die schüssel meid wóllen sein auch in den kuchen nit emperen das geschirt darmit zů seübern.

Van de grote schaaftstro. Kapittel 46.

In de stille watergrachten, daartoe in de natte duistere moerassen, vijvers of broeken groeit schaaftstro, die is tweevormig, dan ettelijke groeien gans naakt, recht zoals de biesen, zonder haar of zijveertjes. De andere is ringsom met dunne grashaartjes gesterd, elke gezet gelijk lang van de andere, hebben beide samen veel zwarte knoppen, dat zijn die leden. In aanvang van mei dringen ze beide voort, elk met zijn aparte zwarte spruiten als jonge asperges, zulke spruit is de bloei van schaaftstro, die stijgen alzo in de hoogte als stro, doch dat elke halm zijn bloeiende spruiten op de spitsen behoudt. De wortel [560] van beide zijn zwart, houtachtig en gans onsmakelijk. Dat beste schaaftstro van deze twee is dat niet gauw breekt, gans taai en ruig blijft, daarom het een werktuig der draaier is waarmee ze dat vaatwerk polieren en glad maken. De schotel meid wil die ook in de keuken niet ontberen om dat vaatwerk daarmee te zuiveren.

Von den Namen. Schaffthew heipt Equisetum und Hippuris maior, hat sonst vil namen, als Asprella, Cauda equina. Von der Krafft und Würckung. Das groß Schaffthew mit seinen dünnen grab hörtlin dienet wol zur artznei, umb seiner mercklichen tugent und heilung willen, beder seitz nützlich in den leib unnd auch ausserhalb des selbigen zu brauchen, ist einer zusammen ziehenden druckenen eigenschafft. [561] Innerlich. Schaffthew ist ein köstlich bewerte blüt stillung, das kraut zerstoßen, den safft gewinnen und gedruncken, stillt den blutfluß, frauen unnd mannen, nemlich denen so blüt spewen oder harnen. Gemelte würckung hat das gebrant wasser, zum tag zwei oder drei mal eingenommen, jedes mal auff drei löffel vol. (Blüt stillung im hūsten und harnen.) Der safft mit wein gedruncken, oder das kraut inn wein gesotten unnd warm gedruncken, stillt das bauch grimmen, bekumpt wol denen so schwerlich hūsten, die den athem nit mögen haben, auch allen denen so im leib gebrochen seind am gedärm und der blasen. Das kraut und wurtzel in wasser oder wein gesotten, je nach gelegenheit der kranckheit. (Keichen, Bruch.) Eüsserlich. Der außgedruckt safft von disem kraut in die nasen empfangen unnd pflasters weiß auff den nacken gelegt, stillt das bluten der nasen, solches thut auch das gebrant wasser. Das kraut zerstoßen, unnd mit seinem safft ubergeschlagen, stillt das bluten der wunden, heilet unnd hefftet die selbige in wenig tagen, sagt Galenus. Est enum medicamentum generosum. (Nasen bluten. Wunden stillen. Heften.)	Van de namen. (Equisetum hyemale) Schaafstro heet Equisetum en Hippuris maior, heeft anders veel namen zoals Asprella en Cauda equina. Van de kracht en werking. Dat grote schaafstro met zijn dunne grashaartjes dient wel tot de artsenij vanwege zijn opmerkelijke deugd en heling, aan beide zijden nuttig in het lijf en ook aan de buitenkant ervan te gebruiken, is een tezamen trekkende droge eigenschap. [561] Innerlijk. Schaafstro is een kostelijke waardevolle bloedstelling, dat kruid gestoten, het sap gewonnen en gedronken, stilt de bloedvloed, vrouwen en mannen, namelijk diegenen zo bloed spuwen of plassen. Gemelte werking heeft dat gebrande water, per dag twee of drie maal ingenomen, elke keer op drie lepels vol. Het sap met wijn gedronken of dat kruid in wijn gekookt en warm gedronken stilt dat buik grommen, bekommt goed diegenen zo zwaar hoesten, die de adem niet mogen hebben, ook al diegenen zo in lijf gebroken zijn aan darmen en de blaas. Dat kruid en wortel in water of wijn gekookt, elke naar de gelegenheid der ziektes. Uiterlijk. Het uitgedrukte sap van dit kruid in de neus ontvangen en pleistervormig op de nek gelegd stilt dat bloeden der neus, zulks doet ook dat gebrande water. Dat kruid gestoten en met zijn sap overgeslagen stilt dat bloeden der wonden, heelt en hecht diezelfde in weinig dagen zegt Galenus. Het is; enum medicamentum generosum.
--	--

Dodonaeus;

Van Paardenstaart kap. LXV.

Het geslacht.

Van paardenstaart zijn er twee soorten van een geslacht als Dioscorides en Plinius schrijven. Groot en klein.

Vorm.

Maioris Equiseti asparagus. Equisetum maius of grote paardenstaart.

(Equisetum hyemale)

Grote paardenstaart die net uitkomt brengt ronde, holle, naakte en ruwe stelen met veel leden en knopen voort. Die zijn zo ruw dat de draaiers en mesmaker er allerlei gedraaid werk en de hechten van de messen daar mee polijsten en effen maken. Aan de top groeien ronde en zwarte doddekens. Daarna worden diezelfde stelen bruin of roodachtig en zijn rondom aan elk lid met vele tere, dunne en geknoopte biesjes bezet. Ze groeien zeer hoog op met hun behaarde, hangende biesjes die veel op een paardenstaart lijken. De wortel is wit en geknoopt net als de stelen.

Equiseti minoris flores Equisetum minus of kleine paardenstaart met de bloemen. Of kleine paardenstaart

(Equisetum arvense)

Kleine paardenstaart is de grote vrij gelijk. Het brengt als het net uitkomt kale, ronde, holle en geknoopte steeltjes voort en daarop, als een aar, kleine, witte bloempjes die zeer snel vergaan. Dan volgen daar andere nieuwe scheuten na die uit de wortel spruiten en met vele leden en knooppjes en rondom de leden met ronde geknoopte biesjes bezet zijn net als bij de grote paardenstaart maar niet zo groot of zo ruw, maar zachter zodat het voor polijsten niet goed is. De wortel van deze is teer, zwart en dun.

Plaats.

De grote paardenstaart groeit in de grachten, staande wateren en in zeer vochtige plaatsen. De kleine wordt in donkere, lage plaatsen en ook op dorre zandachtige velden gevonden.

Tijd.

De kale stelen van de grote paardenstaart komen in mei voort. De bloemen van de kleine vertonen zich in april en kort daar na komen de stelen die met de kleine, biesachtige steeltjes rondom bekleed zijn.

Naam.

Deze kruiden heten in Grieks Hippuris en ook door sommige Ephydron en Anabasis. In Latijn Equisetum Equiseta equinalis en Salix equina. In de apotheken Cauda equina. In Hoogduits Schaffthew. In Nederduits paardenstaart. In Frans quene de cheval.

1 De grote wordt Equisetum majus en door sommige Asprella genoemd. In Hoogduits groot Schaffthew, Roszschwatz, Roszwedel en kannenkraut. In Nederduits grote paardenstaart en kannenkruid.

2 De kleine heet Hippuris hetera en Ecytion in Grieks. In Latijn Equisetum minus aut alterum en Equitium en door sommige zoals Antonius Musa schrijft, Sceuola. In Nederduits kleine paardenstaart en kattenstaart.

Natuur.

Beide de paardenstaarten zijn koud in de eerste graad en droog tot in de tweede, tezamen trekkend en verdrogend zonder scherpheid.

Kracht en Werking.

Paardenstaart die in wijn of water gekookt en gedronken wordt stelpt alle bloedgang en alle overvloedige vloed, vooral de menstruatie bij de vrouwen. Het geneest ook rode loop en alle loop van de buik en is hiervoor een zeer goede medicijn als Galenus schrijft. Hetzelfde doet ook het sap van deze kruiden alleen of met wijn ingenomen.

Paardenstaart ook in de manier als voor gebruikt is zeer goed tegen de zweren, blaren en gekwetstheid van de nieren, blaas en de darmen en tegen breuken.

Paardenstaart die met de wortels gekookt wordt is goed voor diegene die hoesten, die kort van adem en die van binnen geborsten zijn als Dioscorides en Plinius schrijven.

Het sap van paardenstaart dat in de neus gedaan wordt stopt het bloeden uit de neus en als het met een

pessarium in de baarmoeder gedaan wordt stelpt het de vloed bij de vrouwen.

Paardenstaart die gestampt en op de verse wonden gelegd wordt heelt en geneest die en ook beschermt het de wonden tegen alle verhitting.

Hetzelfde doet ook het gedroogde poeder van de paardenstaart dat in de wonden en verse kwetsingen gestrooid wordt.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>